

Alphons Ariëns en het Geert Groote Genootschap

Alphons Ariëns is een apostel geweest, een prediker, een evangelist, een missionaris. Bij hem stonden vorming en educatie bovenaan zijn prioriteitenlijst. Zijn werkwijze was altijd dezelfde. Voor elke beweging die hij startte, koos hij enkele mensen uit die een kern vormden. Die kern onderwees hij zelf, elke week een uur, in de middag of avond. Later werd die kern de motor van de bewegingen die hij stichtte. Zijn motto was: volksorganisatie, volksontwikkeling, volksinvloed, volkswelvaart (zoals afgedrukt op de nummers van 'De Katholieke Werkman', het tijdschrift van de R.K. Werkliedenvereniging).

Lezingen, lessen en artikelen

De manier van kernvorming onder katholieken heeft Ariëns meegenomen uit Rome. Wie katholieken verder wil brengen in de vaart der volkeren, zal van educatie en vorming werk moeten maken.

Ariëns' bezoek in Oxford, 1919, foto: Maria Goossens (gespiegeld)

Alphons Ariëns heeft dat gedaan. Van meet af aan na zijn benoeming in 1886 als kapelaan in Enschede gaat hij veel op huisbezoek. Hij maakt uitgebreid kennis met mensen en spreekt met hen over gezin, werk, wonen en het sociale leven. Al doende leert hij mensen kennen, die hij benadert voor een vervolgesprek. Bij hem op de pastorie, bij mensen thuis of in het gemeenschapshuis dat hij gesticht heeft – mannen en vrouwen. Hij leert hen meer over het geloof, over een beter leven, over hoe 'samen' betere resultaten geeft dan alleen. Hij zorgt voor een gemeenschapshuis, een verenigingshuis, een koffiehuis. Hier kan hij zijn mensen beter ontmoeten en scholen. Hij leert mensen lezen en schrijven, muziek beoefenen, praten in een groep. De kern staat garant voor extra aandacht van de kapelaan, vaak in de vroege avonduren en in het weekeinde. Het is allemaal niet zo breed bekend, maar wie Ariëns naloopt in zijn activiteiten, komt tegen hoe vaak hij groepjes mensen persoonlijk heeft onderwezen. Na de lessen houdt hij lezingen. Al snel vindt hij de wegen om artikelen gepubliceerd te krijgen in de regionale krant en al spoedig ook in een eigen krant. Ariëns schrijft en schrijft. We weten dit omdat in zijn nalatenschap alle artikelen, preken, lezingen zijn gevonden: alle handgeschreven in schriften, alsmede duizenden brieven.

Ideaal van volksboekjes

Als pastoor in Maarssen leert Ariëns dat de honger naar kennis bij mensen groot is. Hij probeert er op allerlei manieren aan te kunnen voldoen, maar moet ervaren dat hij het niet alleen kan. Op reis in het Engeland van 1919 met de Kuilenburgse leraar G. Oostveen en zijn nicht Marie Goossens bezoekt hij het missiehuis van Mill Hill en het bureau van de Catholic Truth Society. Deze beweging heeft het uitgeven van kleine boekjes voor de volksmissie en volkseducatie als hoofdactie. De Catholic Truth Society werkt met een netwerk van auteurs en de uitgaven komen terecht in de etalages in de hoofdstraten van steden. Deze slimme manier van missie en propaganda spreekt Ariëns sterk aan. Terug in Nederland gaat hij werk maken van deze geestelijke volksopvoeding. De Kuilenburgse leraar Willem van Koeverden is eveneens een voorstander van deze zaak. Pastoor Ariëns gaat het plan voorleggen aan de bisschoppen van Nederland en start met het bij elkaar brengen van een startkapitaal. Bij het schrijven van brieven en het

Ariëns in gesprek met Leighton Pullon, London 1919, foto: Maria Goossens (gespiegeld)

bedanken voor giften krijgt hij steun van de sociale club meisjes van de Huishoudschool in Culemborg. Uit dankbaarheid houdt hij voor deze groep meisjes een aparte lezing. Hij wordt een ijverige propagandist en bedelaar voor het nieuwe initiatief, dat Geert Groote Genootschap zal gaan heten. Naast boekjes uitgeven beoogt Ariëns dat er in elke kerk bij de uitgang een boekenstalletje komt, waar parochianen de boekjes kunnen meenemen. De parochie zorgt voor de aanschaf. Omdat hij hoopt op grotere aantallen, mikt hij erop dat de prijzen laag zullen zijn. Naast boekjes denkt hij ook aan blaadjes of vlugschriften.

Op weg naar een volksmissie instrument

Voorjaar 1921 is er een raadpleging met een groep katholieke leiders. De ontwerp-statuten geven als doel op: "De verheffing van het godsdienstig leven der Nederlandsche Katholieken" en als middelen worden

voorgesteld: a. het uitgeven en verspreiden van kleinere geschriften op godsdienstig gebied in de ruimste zin des woords; b. het steunen van uitgaven van dergelijke geschriften door andere Vereenigingen uitgegeven of uit te geven, die op hun speciaal terrein het zelfde doel beogen; c. het stichten van een Centraal depot van bedoelde uitgaven; d. het voorlichten van corporaties en afzonderlijke personen, die tot bevordering van het boven omschreven willen medewerken. De raadpleging leidt tot de conclusie dat er het beste een eigen vereniging opgericht kan worden. De naam is afgeleid van de Deventer magister Geert Grote (1340-1384), die nooit heilig is verklaard, maar mag gelden als één van de grootste volksmissionarissen van de katholieke Kerk in de Lage Landen. Geert Grote was iemand die de moederkerk van binnenuit wilde hervormen en nieuw elan wilde geven in een tijd waarin ze in crisis verkeerde. Hij geldt als vader van de Moderne Devotie, de beweging van de Broeders en Zusters des Gemeenen Levens.

Geert Groote Genootschap

Op 15 mei 1921 is het dan zover. Er is voldoende startkapitaal bij elkaar gebracht, vijfduizend gulden. Er is een bestuur samengesteld door Ariëns, Brom, Van Ginneken en Van Koeverden. Voor het eerste bestuur is het zó vanzelfsprekend, dat de notulen van de eerste bestuursvergadering niet vermelden, dat Ariëns het stamkapitaal bij elkaar heeft gebracht. Ariëns en Van Koeverden kennen voldoende mensen, die als schrijvers garant kunnen staan voor kwalitatief materiaal. De door Ariëns uitgezaaide actie om Katholiekendagen te houden (per bisdom, per organisatie en landelijk) levert goede inleidingen over geloof en zeden op. De Katholieke Sociale Actie kan meedoen, alsmede de beweging van de Liturgische Vereniging en het netwerk van Petrus Canisius. En natuurlijk het netwerk van de vele religieuze orden en congregaties. De zusters van JMJ Mariënborg in 's-Hertogenbosch nemen de taak op zich om als verzendhuis te dienen.

Het Geert Groote Genootschap heeft al snel aan de verwachtingen van Ariëns voldaan. Secretaris W.G.J. van Koeverden (ook actief in de Apologetische Vereniging Petrus Canisius) was de stuwende kracht. Van 1921 tot 1924 verscheen tevens 'G.G.G.', een maandblad voor de leden van de propagandaclubs. Daarna werden samen met de Apologetische Vereniging Petrus Canisius achtereenvolgens

'Geert Grote was iemand die de moederkerk van binnenuit wilde hervormen en nieuw elan wilde geven in een tijd waarin ze in crisis verkeerde.'

Het GGG Boekenstalletje in het kerkportaal te Maarssen, foto: parochie Maarssen

uitgegeven: *'Romen's aankondiger'* en *'Mededeelingen voor de leden van de Apologetische Vereniging Petrus Canisius en van het Geert Groote Genootschap'*. Er komen auteurs die goed werk leveren. Niet in het minst door de inzet van pastoor Ariëns zelf. Gerard Brom geeft aan, dat vanaf 1923 te zien is dat Ariëns bijna geen lezingen meer houdt en vooral gaat schrijven. Artikelen en brieven, natuurlijk voor G.G.G.. Er ontstaat onder de leiding van Van Koeverden een klein bureau, een goed magazijn, een functioneel verzendhuis. De omzet neemt elk jaar toe. Binnen tien jaar na het ontstaan zijn er meer dan een miljoen boekjes verkocht en ruim drie miljoen blaadjes. In de loop van het bijna vijftigjarig bestaan van het Geert Groote Genootschap worden meer dan 2,5 miljoen boekjes en ruim zes miljoen blaadjes verspreid.

Een greep in de lectuur

Het eerste boekje introduceert het Geert Groote Genootschap en is door Alphons Ariëns en Van Koeverden geschreven. In de registers onderscheidt men brochures over Samenleving en Beginsel. Zoekende zielen en Heiligenlevens geven levensverhalen van voorbeeldige katholieken. Er zijn liturgische uitgaven, jeugdlektuur, lezingen uit Bijbel en kerkvaders. Moderne stromingen worden uitgelegd en belangrijke katholieke Nederlandse schrijvers voorgesteld. Veel boekjes gaan over leer en leven (dogma en moraal), apologetiek (verdediging van het katholiek geloof tegen andersdenkenden) en kerkelijke geschiedenis. En wat hier niet in onder te brengen is zij verwezen naar de rubriek Varia. Alphons Ariëns schrijft samen met pater Rijken O.P. *'Wat Rome zegt over drankbestrijding'* (GGG 86), en zijn rede gehouden bij het gouden priesterfeest van mgr. H. van de Wetering verschijnt als GGG 88. Zijn drieluik *'Drankbestrijding Een volkskwaal, een volksleger,*

een volkszegen' verschijnt eerst als drie blaadjes (GGG 241, 242, 243) en later als brochure (GGG 250). De speech van mgr. J.H.G. Janssen *'Ariëns: een levensbeeld en eerherstel'* bij de onthulling van het Ariëns beeld in 1934 in Enschede wordt boekje GGG 458. De rede *'Verdieping van het godsdienstig leven'*, die Alphons Ariëns gehouden heeft voor de Katholieke Vrouwenbond Hilversum op 9 december 1920 en te Nijmegen op 18 februari 1921 is uitgegeven als GGG 546. De Ariëns lezing van

prof. L. Rogier *'Alfons Ariëns. Apostel en pionier'* uit 1953 is uitgegeven als GGG 683. Het voorlaatste boekje illustreert hoe de inzet van de volksmissie oecumenisch is geworden: *'De christen in de wereld'* (GGG 744). Het laatste boekje in 1969 is gewijd aan paus Johannes XXIII (GGG 745).

Samenvoeging met de St. Willibrordvereniging

In 1969 is het Geert Groote Genootschap opgegaan in de St. Willibrordvereniging, de opvolger van de Apologetische Vereniging Petrus Canisius. Er kwam zo een einde aan een belangrijk volksmissie instrument van Ariëns. In 1981 richtte pater Emile Gemmeke O. Carm. te Deventer het Centrum voor Moderne Devotie op en in 1984 daarbinnen een (vernieuwd) Geert Groote Genootschap, dat voortbestaan heeft tot 2001, toen in Deventer de Geert Grote Universiteit werd opgericht.

door Hub Crijns (vicevoorzitter
van het Ariëns-Comité)

De jaarlijkse Ariëns-gedachtenisviering is op 21 november in de Sint Jacobus de Meerderekerk (Oude Markt 1 te Enschede, 11.00 uur). Celebranten zijn mgr. Woorts en pastoor Daggenvoorde van de Jacobus de Meerdere-parochie, geassisteerd door permanent diaken Th. Reuling ofs. Het thema van de viering sluit aan bij het Jozefjaar: *'Alphons Ariëns – zoals St. Jozef – rechtschapen dienaar van de Heer'*.

Op 25 november houdt dr. Chris Dols de landelijke Ariënslezing 2021 in Nijmegen, meer informatie: www.arienscomite.nl